

Pedagogické směry

(pracovní podklady k výuce, bez jazykové korektury, sestavila K. Vlčková)

Pozitivistická pedagogika

- **H. Spencer**
- cíl výchovy – příprava k životu, ne zbytečné nepotřebné vědomosti, jen ty nejpodstatnější
- důraz na fakta, poznatelné

Psychoanalytická pedagogika

- čerpá z původní psychoanalýzy (**S. Freud**) a neopsychoanalýzy (z analytické psychologie **C. G. Junga**, z individuální psychologie **A. Adlera**), z neofreudistů (kulturní psychoanalýza **K. Horneyové**, **E. Fromma**)

přínos do pedagogiky:

- výchova v ranném dětství může ovlivnit vznik pozdějších poruch a obtíží,
- úloha nevědomí ve výchově
- prevence pocitu méněcennosti
- důležitost poradenství, citlivě prováděné sexuální výchovy
- škodlivost extrémních výchovných stylů
- důležitost sebekontroly učitele
- rozvíjení tvůrčí svobody
- láska a solidarita ve škole
- tradiční pedagogika opomíjí iracionální vrstvy

Duchovědná pedagogika

- rozsáhlý a diferencovaný pedagogický směr 20. století
- je označována jako **pedagogika kultury**, filozofická pedagogika
- řadí pedagogiku k **vědám duchovním** – ty na rozdíl od přírodovědných studují filozofické a kulturní souvislosti výchovy
- důraz kladen na hodnoty, kulturu
- cíl výchovy = utváření osobnosti působením **kulturních hodnot**, hl. výchovný prostředek je **vzdělávání**
- představitelé: **W. Dilthey**, **H. Nohl**, **E. Spranger**, **T. Litt** aj.

Pedagogický esencialismus

- představitel: William C. Bagley (1874-1946)
- ucelený vzdělávací systém, jasně vymezené požadavky na osvojení **podstatného (esenciálního) učiva**

Pragmatická pedagogika

- vychází z **pragmatické filozofie** (od konce 19.st. do 50. let 20. století byla nejrozšířenější v USA)
- zakladatelem je **J. Dewey** (1859 – 1952)
- vzdělání – nástroj řešení problémů, se kt. se člověk setkává v praktickém životě =>
- vlastní pojetí tzv. **instrumentalismus** – základní pojem = zkušenost získaná v individuální praxi; je třeba osvojit si metody, jak řešit obtíže při získávání zkušenosti
- podstatný je rozvoj aktivity dítěte
- osobní zkušenost poskytuje motivy, rozvíjí zájmy a pomáhá odhalovat a řešit problémy
- na základě této teorie vybudoval Deset tzv. **činnou školu**
- základ = **projektová metoda**
- pragmatická ped. ovlivnila školu v USA, přispěla k její demokratizaci
- ve 20. a 30. letech byla jedním z nevlivnějších ped. směrů i v ostatních zemích
- u nás měla vliv na reformní hnutí mezi dvěma světovými válkami (představitel: V. Příhoda – Deweyho žák)

Pedagogický reformismus

- viz samostatný materiál Reformní školy

Experimentální pedagogika

- ped. směr, kt. vychází ze snahy o **přesná měření** edukace (testy)
- představitelé:
- **Alfred Binet** (1857 – 1911) - inteligenční testy, inteligenční kvocient;
- Ernst Neumann, Wilhelm August Lay – metodou přesného pozorování, měření a experimentu objasňovali zákonitosti fyzického a psychického vývoje
- Edwadr Lee **Thorndike** (1874 – 1949) – am. pragmatický pedagog a psycholog, behaviorismus, výchova jako přizpůsobování jedince prostředí, učení se novým reakcím

Marxistická pedagogika

- socialistická pedagogika
- edukační jevy vykládány na základě **marxistické filozofie a ideologických dogmat** marxismu, původní: dialektický a historický materialismus (Marx, Engels)
- výchova je závislá na ekonomických, sociálně-politických a kulturních podmínkách, má třídní rysy

- cíl – **všestranný rozvoj osobnosti**
- důležitá je rozumová výchova, **technická** – teoretické základy výroby, tělesná, mravní – ateistická komunistická morálka, kolektivismus, humanismus, uvědomělá kázeň, estetická – poznávací a mravní fce umění
- slučování vyučování s výrobou a **politikou**, laicizace učitelů, **vyloučení náboženství**, odluka školy od církve, **princip povinného světského bezplatného vyučování**
- **1948 – 89** byla u nás jedinou povolenou a správnou verzí pedagogické vědy
- to způsobilo určité škody (izolovanost od světových výzkumných aj., směrů)
- uplatňována ve všech bývalých socialistických státech
- nemarxistická pedagogika v kapitalistických zemích byla (s pejorativním podtextem) označována za buržoazní pedagogiku
- kritické zhodnocení marxistické pedagogiky z let 1948-89 u nás nebylo provedeno, pozitiva ani negativa nebyla dostatečně shrnuta a pojmenována
- v zahraničí: **neomarxistická pedagogika** – u některých např. ekonomicky a sociologicky orientovaných autorů (**T. Adorno, J. Habermas, část feministického proudu** aj.)
- hl. téma: **nerovnost v přístupu ke vzdělávání**, způsobované třídní diferenciací v kapitalistické společnosti

Existencialistická pedagogika

- vychází z Nietzscheho, Bergsona, Kierkegaard, Husserlovy fenomenologie; Heidegger, Jaspers, Marcel, Sartre, Camus
- člověk jako izolovaný jedinec, beznadějná pomíjivá existence, poznatelná prožitkem ne rozumem, společnost = neosobní síla, popírána existence historických zákonitostí
- představitelé existencialistické pedagogiky: O. Bolnow, **W. Brezinka**, O. Kroh, K. Schaller
- výchova jako pouhá pomoc při biologickém vývoji, středem výchovy je sám člověk
- cíl – rozvoj osobnosti jako autonomní **individuality** se **svobodou rozhodování** a s kulturou mezilidských vztahů
- ve výchově hraje roli **citová** sféra => důraz na **pozitivní ped. atmosféru**, citlivý vztah pedagoga k dítěti

Novotomistická pedagogika

- **novotomizmus** – jeden z hl. směrů náboženské filozofie 20. století – východiska: scholastický systém T. **Akvinského** ze 13. st.
- harmonie víry a rozumu, lidské poznání je podřízeno nadrozumovému poznání božskému
- člověk – jednak se nesmrtelnou duší se podílí na transcendentnu, jednak je fyzickou bytostí
- společnost má usilovat o obecné dobro, jednotu, řád, mír
- představitelé novotomist. ped.: Foerster, **J. Maritain**
- cíl výchovy = navrácení jedince od naturalistické životní koncepce jeho božskému určení, osvobození člověka od sebe sama – integrální humanismus (Maritain)
- škola – církevní, nezávislá na státě,

- **křesťanská výchova** v rodině a organizacích

Sociologická pedagogika

- poznatky sociologie
- představitelé: E. **Durkheim**, P. Barth, P. Natorp, F. Znaniecky
- člověk = bytost sociální, kt. formují především společenské podmínky
- výchova = plánovité **zespolečňování** (socializace) jedince, výchovou si společnost utváří takového jedince, jakého potřebuje, těžiště takové výchovy = mravní složka

Hnutí za odškolení

- descolarizace, deschooling, hnutí za svobodnou školu
- zrušení škol, povinné školní docházky, **škola = nástroj politické výchovy, indoktrinace, formování loajality k systému**
- případně jen **svobodné školy**, nezávislé, nejrozmanitější povahy, nenucené hravé učení **bez závazného obsahu** a tradičních forem
- radikální představitel: **I. Illich** (ilič) – Američan

Antiautoritativní pedagogika

- 60. léta – studentská hnutí, kritika školství
- **odstranit autoritativní charakter výchovy**,
- model výchovy zbavené jakéhokoli útlaku, rozvíjet zdravé sebevědomí, odstranit potlačování potřeb (včetně sexuálních), formovat politické vědomí a solidaritu

Antipedagogika

- 2. pol, konec 20st.
- **zcela odmítá výchovu**, boj proti „výchovné společnosti“, boj proti pedagogickému totalitarismu
- výchova = manipulace dětmi dospělými, kt. se je snaží ovládnout, = mrzačení, zneužívání dětí, deformace jejich lidské přirozenosti
- připouští pouze **vzdělávání bez výchovných nároků**

Postmoderní pedagogika

- od poč. 80.l.
- zdroje: J.F.Lyotard, W. Welsch, Bělohradský

- krize pohledu na svět opírajícího se o moderní vědu => skepticismus, kriticismus; krize celostního přístupu
- **humanizace světa, obecná tolerance**
- diferenciaci, **pluralita, kritický přístup**, citlivější pohled na **rozdíly, heterogenost, pluralitu**
- větší kritičnost ped. jako vědy vůči velkým systémům – autoritativně diktovaly cíle atd.
- přísně **analytické zkoumání, hledání diferencí**, historicko-srovnávací bádání, pluralistické myšlení, tolerance
- alternativní koncepce výchovy
- zbavit výchovu všeho autoritativního,
- **pomocť jedinci na jeho životní cestě, respektovat jeho osobnost v ped. procesu**
- vést jedince k pluralitnímu vidění, toleranci, porozumění
- jednotné vzděl. programy nahradit alternativními, volitelnými, oboustranně dohodnutými (obsah, metody, prostředky atd.)
- představitel: **Carl Rogers (1902-1987)** – pokus o reformu am. školy: **svobodné učení** – nutná osobní angažovanost, pocit objevování, učení musí vycházet ze sebe sama, být smysluplné; rozvoj autentické osobnosti (nekonformní, angažované)

Další směry viz materiál *Alternativní školy a inovace, reformní školy*

Jsou i další směry, zde nezmíněné (fenomenologie, hermeneutika .. atd.)